

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และประเทศชาติ การศึกษาในยุคดิจิทัล ถือเป็นยุคของการเปลี่ยนแปลงหลายด้านทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ผู้ที่ทำหน้าที่ในการจัดการศึกษาจำเป็นต้องตระหนักถึงความสำคัญ ของการพัฒนาผู้เรียนให้มากขึ้น เนื่องจากเป็นกำลังสำคัญของการพัฒนาประเทศชาติต่อไป ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2558) ได้กล่าวถึงสถานะของ ประเทศและสังคม ว่าคนไทยยังมีปัญหาเชิงคุณภาพทั้งด้านสุขภาพ การเรียนรู้และคุณธรรมจริยธรรม ในขณะที่คนไทยได้รับโอกาสทางการศึกษาสูงขึ้น แต่คุณภาพทางการศึกษายังอยู่ในระดับต่ำ สะท้อน ได้จากคะแนนผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นพื้นฐาน (O-NET) และคนไทยส่วนใหญ่มีปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม โดยการวิจัยและสำรวจต่างๆ พบว่า ปัญหาสำคัญที่สุด คือความซื่อสัตย์สุจริต และการ ทุจริตคอร์รัปชัน โดยเห็นว่าต้องส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมโดยเร่งด่วน

โรงเรียนส่วนใหญ่จึงพยายามมุ่งเน้นและให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการจัดการศึกษามาก ขึ้น โดยดำเนินงานเพื่อมุ่งให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการแก่ผู้เรียนให้ทัดเทียมและสามารถแข่งขันกับ ผู้อื่นได้ โดยตัวชี้วัดคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนจึงกลายเป็นผลจากคะแนนผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน จากการสอบ NT, O-NET, A-NET และ การสอบ Admission ซึ่งแท้จริงแล้ว การจัดการศึกษาให้มี คุณภาพควรมุ่งจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างสมรรถนะกำลังคน ทั้งทางด้านวิชาการและคุณลักษณะที่ พึงประสงค์ ตามที่หลักสูตรกำหนดและสอดคล้องกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะเรื่องทักษะการคิด และทักษะชีวิต เนื่องจากทักษะการคิด เช่น การคิดวิเคราะห์ การคิด วิเคราะห์ การคิดแก้ปัญหา ถือเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะทำให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ ตามต้องการ ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (สำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2547) ในหมวดที่ 1 มาตรา 6-7 ว่าด้วย ความมุ่งหมายและหลักการให้จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ อย่างมีความสุข และหมวด 4 มาตรา 24 และ 28 ระบุให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีแนว การจัดการศึกษา โดยเน้นทักษะกระบวนการคิด การจัดการปัญหา การเผชิญสถานการณ์และ การประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา เป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ใฝ่เรียน อีกทั้ง ยังกำหนดให้จัดสาระหลักสูตรทั้งที่เป็นวิชาการและวิชาชีพโดยมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุลทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม ความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อให้การจัดการศึกษามีคุณภาพ

ปัจจุบันนี้ พบว่า เด็กจะมีพฤติกรรมขาดทักษะในการสื่อสาร หรือมีทักษะการสื่อสารอยู่ใน ระดับต่ำ มีทักษะระดับต่ำในการเรียนรู้องค์ความรู้ใหม่ๆ ทักษะการช่วยเหลือตนเองและดูแลตนเองใน ระดับต่ำ ไม่สามารถใช้ความคิดวิเคราะห์เชื่อมโยงรวมถึงไม่เข้าใจในกระบวนการคิดอย่างเป็นขั้นตอน มีสมาธิต่ำ ไม่อยู่นิ่งซึ่งเป็นพฤติกรรมการแสดงออกของการขาดทักษะการคิดวิเคราะห์

(ศศิภา จงรักษ์โชคชัย, 2559) การส่งเสริมนักเรียนให้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ให้มากขึ้น ย่อมช่วยให้การพัฒนาทักษะทางวิชาการและพฤติกรรมอื่นๆ ได้ไม่ยาก ประกอบกับนโยบายของ รัฐบาลเกี่ยวกับการบริหารจัดการเวลาเรียน “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” (ข่าวสำนักงานรัฐมนตรี กระทรวงศึกษาธิการ, 2559) กำหนดให้มีรูปแบบ / วิธีการจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมนอกห้องเรียน ในหมวดสร้างเสริมสมรรถนะการเรียนรู้ ซึ่งมีกลุ่มกิจกรรมพัฒนาการสื่อสาร การคิด แก้ปัญหา, สร้าง เสริมคุณลักษณะและค่านิยม และหมวด สร้างเสริมทักษะการทำงาน การดำรงชีพ และทักษะชีวิต สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญในเรื่องการส่งเสริมการคิดให้ผู้เรียนของรัฐบาล ดังนั้นในการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้, การจัดกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ และ การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โรงเรียนและครูก็สามารถที่จะจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ หรือทักษะการคิดอื่นๆ โดยบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอนได้ไม่ยาก เพียงแต่ ครูจำเป็นต้องมี ความรู้ความเข้าใจในเรื่องเหล่านี้อย่างถูกต้อง และสามารถพัฒนาแผนกิจกรรมภายใต้เกณฑ์ที่ หลักสูตรกำหนดและนโยบายการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

การพัฒนาครูในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะการคิดโดยนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นและทุน ทางสังคมดั้งเดิมมาใช้ถือเป็นการสร้างสรรค์การเรียนรู้อีกรูปแบบหนึ่งที่เอื้อต่อการพัฒนานักเรียนทุก ช่วงวัย เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคมของคนไทยมาช้านาน เป็นเครื่องมือที่ทำให้ คนไทยยึดมั่นและเกิดความเข้มแข็งของสถาบันต่างๆ ในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมพหุ วัฒนธรรมที่วัฒนธรรมอันดีงามของคนไทยเริ่มเสื่อมถอย คนมีแนวโน้มให้คุณค่ากับความสนุกสนาน ความสะดวกสบาย ละเลยเรื่องวินัย มีความเห็นแก่ตัว ไม่รู้จักเสียสละ ไม่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และขาดความ รับผิดชอบ มากขึ้น การนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่น มาบูรณาการเชื่อมโยงกับการจัดกิจกรรมของครูทำ ให้นักเรียนยังคงเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีพฤติกรรมที่ดีงามสอดคล้องกับ ผลการวิจัยพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดโดยใช้ของเล่นพื้นบ้าน ที่ พบว่า การที่ครูมีความรู้ความเข้าใจในตัวผู้เรียน มีความรู้ความเข้าใจในการเขียนแผนการจัดกิจกรรม สามารถเขียนและใช้แผนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้เหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียน ซึ่งเป็นแผนที่ ส่งเสริมทักษะการคิด และนำสิ่งเร้ารอบตัวนักเรียน คือ ของเล่นพื้นบ้าน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น มา ใช้เป็นสื่อในการจัดกิจกรรม สามารถช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการคิดที่เพิ่มขึ้นและมีพฤติกรรมที่ พึงประสงค์ได้ (ทัศนีย์ บุญแรง, 2559)

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญ การพัฒนาครูให้มีความ เข้าใจเกี่ยวกับทิศทางการจัดกิจกรรมทางการศึกษา การจัดทำแผนกิจกรรมการเรียนรู้ การปรับให้ เหมาะสมกับนักเรียนและบริบททางสังคม ทำความเข้าใจนักเรียนและ การนำเอาสิ่งใกล้ตัวที่เป็น ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรม เพราะจะช่วยพัฒนานักเรียนให้เกิดทักษะการเรียนรู้ทาง วิชาการ ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะทางสังคม ฯลฯ ได้เป็นอย่างดีอีกทั้งทำให้เกิดคุณภาพในการ จัดการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาครูในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. เพื่อศึกษาผลการพัฒนาครูในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์และโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

สมมติฐานของการวิจัย

1. ครูที่ได้รับการพัฒนา มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพิ่มขึ้น
2. นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมของครูมีทักษะการคิดวิเคราะห์และพฤติกรรมดีขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยประกอบด้วยครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษาในสถานศึกษาที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษา หรือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หรือ สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดเชียงใหม่ ที่สนใจเข้าร่วมโครงการ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้มีครูสอนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นที่สอนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนชลประทานผาแตก อ. ดอยสะเก็ด จ. เชียงใหม่ ทุกคนสนใจเข้าร่วมโครงการวิจัยซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 25 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยมีขอบเขตเนื้อหาที่ครอบคลุมเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาครู, ทักษะการคิดวิเคราะห์, กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาครูโดยใช้เวลา 1 ปี คือ ปีการศึกษา 2561

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของครูในโรงเรียนที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาครูในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
2. ได้คู่มือพัฒนาครูในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้ในกระบวนการพัฒนาครู
3. ครูได้รับการพัฒนาให้สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมผู้เรียนที่พึงประสงค์ ลักษณะของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ต้องการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนสำหรับนำมาออกแบบ วางแผนและเขียนแผนการจัดกิจกรรมและพัฒนาการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในช่วงชั้นที่ตนรับผิดชอบได้
4. ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพิ่มมากขึ้น สามารถออกแบบ วางแผนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมกับผู้เรียน และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21

5. ครูสามารถเขียนแผนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นแผนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมชุมนุมอัจฉริยะจรรยา ของโรงเรียนโดยใช้การกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning หรือการเรียนรู้แบบลงมือ ทำเพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 โดยสอดแทรก คุณลักษณะที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ในทุกแผนกิจกรรม และได้แผนการจัดกิจกรรมพัฒนา ผู้เรียนที่มีคุณภาพ

6. ครูสามารถเลือกและปรับแผนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้อง เหมาะสมกับ คุณลักษณะของผู้เรียน และความต้องการทั้งของครูและผู้เรียน

7. ได้คู่มือแผนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นที่มีคุณภาพ จัดทำเป็นรูปเล่มสมบูรณ์ จำนวน 3 เล่มจำแนกเป็น 3 ระดับการศึกษา คือ ระดับ ประถมศึกษาตอนต้น ระดับประถมศึกษาตอนปลาย และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่สามารถ นำมาใช้ได้จริงในการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

8. นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้รับการส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์และเรียนรู้ เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์เพิ่มขึ้น

9. นักเรียนและครูเห็นคุณค่าของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นมาก ยิ่งขึ้น ถือเป็นการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป

นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หมายถึง กิจกรรมที่ครูจัดให้กับนักเรียนในคาบกิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน (กิจกรรมแนะแนวหรือกิจกรรมนักเรียนหรือกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์) หรือ คาบกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ของโรงเรียน ตามแผนหรือรายละเอียดขั้นตอนต่างๆ ที่ครูกำหนด เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะการคิดวิเคราะห์ และพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่ กำหนด โดยนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการจัดกิจกรรม

ทักษะการคิดวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการแสดงออกหรือมีพฤติกรรมของการ คิดวิเคราะห์ คือ การสังเกต จำแนกแยกแยะ เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับ แล้วนำมา วิเคราะห์ เปรียบเทียบ สังเคราะห์ และประเมินอย่างเป็นระบบ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ความสามารถ หรือแบบแผนในการดำเนินชีวิตใน จังหวัดเชียงใหม่ ในด้านต่างๆ เช่น เกษตรกรรม อุตสาหกรรม ศิลปกรรม ภาษา วัฒนธรรม การแพทย์แผนไทย และด้านโภชนาการ เป็นต้น โดยใช้สติปัญญาสั่งสมความรู้และปฏิบัติต่อกันมา

ครู หมายถึง ครูที่ทำหน้าที่จัดการเรียนรู้วิชากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโรงเรียนชลประทาน ผาแตก อ. ดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ในปีการศึกษา 2561 ซึ่งเป็นโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ เขต 1

นักเรียน หมายถึง ผู้เรียนทุกคนของโรงเรียนชลประทานผาแตก อ. ดอยสะเก็ด จังหวัด เชียงใหม่ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561